

Overzicht van het leven van Calvijn (1509-1564)

1. Calvijn leefde en werkte vijf eeuwen geleden. Wie Calvijn is weten we niet. Niemand van ons heeft hem bijvoorbeeld horen preken. Op grond van zijn geschriften kunnen we een historische betrouwbaar beeld van hem tekenen. Het blijft echter een beeld. Een beeld dat voor correctie vatbaar is en blijft.
2. Calvijn is in de eerste plaats een 16^e eeuwer. (Zie Bijlage 2). Hij leefde en werkte in de vroeg moderne tijd. Wel leefde hij voor de Verlichting en was religie erg belangrijk. Ook waren er belangrijke politieke spanningen. Karel V (Spanje en Duitsland) en Frans I (Frankrijk) streden om de hegemonie in Europa. In de 14^e en 15 eeuw werd Europa geteisterd door hongersnood, pest en oorlog. De angst was voelbaar in de samenleving. Aan het begin van de 16^e eeuw is er een opleving op allerlei gebied.
3. Calvijn is een Fransman die het grootste deel van zijn leven buiten Frankrijk leefde en werkte. Hij was een vluchteling. De stadschrijver van Geneve wist in 1536 niet zijn naam. In de notulen van de Raad wordt hij getypeerd als 'die fransman'. Zijn leven voltrekt zich rond plaatsen als Noyon, Parijs, Angoulême, Bazel, Straatsburg en Geneve. Zie bijlage 3. In de jaren 1520-1533 lijkt er in Frankrijk enige ruimte voor hervorming in de kerk. In 1534 verandert dit. 16-17 Oktober de affaire van de 'placards'. Maakt een radicaal einde aan ruimte voor reformatorische inzichten. Velen moeten vluchten. Calvijns blik is gericht op Gods wereldwijde kerk. Het heimwee naar zijn moederland heeft hij zijn leven lang bij zich gehouden.
4. Calvijn is een uitlegger van de Heilige Schrift. In het onderzoek en in de volksmond wordt snel naar korte typeringen gezocht. Sommigen denken dat hij de theoloog is van de eer van God of van de predestinatie. Het is de vraag of we hem daarmee recht doen. Het beste is om aan te sluiten bij zijn eigen bedoelingen en inzet. Uitlegger van de Heilige Schrift. Daar is hij in 1536 in Geneve mee begonnen en daar ging hij na zijn terugkeer in 1541 mee verder. "Ein 'Prinzip' seiner Theologie ... besteht nicht" (O. Weber, RGG, deel, 1 pag. 1594).
5. Het leven van Calvijn laat zich verdelen in vier perioden: 1509-1536 zijn vorming en bekering. 1536-1538 de eerste periode in Geneve. 1538-1541 werkzaam in Straatsburg. 1541-1564 de tweede periode in Geneve.
6. In Parijs, Orléans en Bourges ontvangt Calvijn zijn vorming tot humanistisch geleerde. In de jaren 20 van de 16e eeuw was er in Frankrijk ruimte voor verandering in evangelische zin. Aandacht voor de bronnen was aanwezig en de studie van de drie talen (Latijn, Grieks en Hebreeuws) werd ter hand genomen. Ad Fontes (terug naar de bronnen) was een bekende humanistische gedachte. Daar achter ligt de idee dat het eertijds beter was en we weer terug moeten naar die situatie.
7. Ergens tussen augustus 1533 en mei 1534 valt de bekering van Calvijn tot het Bijbelse christendom. Hij spreekt over een subita conversio. Subita heeft hier de betekenis van onverwachts. Anderen zijn van oordeel dat zijn bekering valt in de jaren 1527/1528. Dit staat echter haaks op zijn aanvaarden van een ambt in de roomse kerk.
8. In 1535 rond Calvijn het werk aan de eerste uitgaven van de institutie af die in maart 1536 in Bazel verschijnt. De eerste uitgave is beknopt. Drie doelen: verdediging, onderwijs en weerlegging van de dwaling. In de loop der jaren heeft Calvijn het boek verder uitgebreid. De institutie is het hoofdwerk van

- Calvijn. In 1559 verschijnt het in zijn definitieve vorm. Wie Calvijn wil leren kennen die moet in de eerste plaats dit boek lezen en herlezen.
9. In 1536 komt Calvijn in Geneve. Het valt op dat hij niet begint als predikant maar als lector (uitlegger) van de Heilige Schrift. Onmiddellijk begint Calvijn te werken aan de opbouw van Gods kerk in Geneve dat nog maar nauwelijks voor de reformatie van de kerk heeft gekozen (1535). Hij komt met een belijdenis, een kerkorde en een catechismus. In 1538 moet hij Geneve verlaten in verband met problemen rond de tuchtuitoefening en de vrijheid van de kerk daarin. In 1537 heeft Calvijn een conflict met Caroli over de drie-eenheid. Caroli wil Calvijn dwingen om de oude belijdenissen te ondertekenen. Hij weigert omdat hij zich niet wil binden aan de formuleringen daarvan. Calvijn heeft hiervoor pedagogische redenen. Het is niet goed om onnodig moeilijke woorden te gebruiken.
 10. Van 1538-1541 vinden we Calvijn in Straatburg. Deze periode is in een aantal opzichten van belang. Eerst is er het contact met Bucer. In de tweede plaats wordt Calvijn predikant van de Franse vluchtelingen gemeente en krijgt hij oog voor allerlei zaken rond het kerkelijke leven. Hij neemt de visie op de ambten van Bucer over. Tenslotte komt hij in deze tijd tot een huwelijk met Idelette van Buren. Ook schrijft hij in 1539 een antwoord aan Sadoletto. In 1540 verschijnt zijn eerste Bijbelcommentaar. Een commentaar op de brief aan de Romeinen.
 11. De toestand in Genève wordt in deze tijd steeds chaotischer. In 1540 doet de Raad van Genève een verzoek tot terugkeer. In 1541 keert Calvijn terug. Hij begint met preken op de plaats waar hij in 1538 gebleven was. In deze periode komen de belangrijke zaken tot stand. Zijn Bijbelcommentaren, zijn brieven, een heruitgave van de institutie en de oprichting van de academie van Genève zijn de belangrijke erfenis. Ook valt in deze periode zijn polemieken met onder andere Servet, Castellio, en vele anderen.
 12. Op 27 mei 1564 sterft Calvijn. Hij wordt een dag later begraven. Zijn graf is onbekend. Zijn laatste toespraak aan de kerkenraad voorbeeldig. Hij laat een oeuvre van 56 delen na.
 13. Naast zijn leven zijn ook zijn werken van belang. Zijn werken kunnen worden onderverdeeld in geloofsleer (institutie, traktaten, belijdenissen), Bijbeluitleg (op vele boeken heeft Calvijn een commentaar geschreven), brieven (er zijn 4000 brieven bewaard gebleven) en preken (ongeveer 2000). Dit enorme oeuvre wordt nog steeds onderzocht.
 14. De betekenis van Calvijn voor het gereformeerd protestantisme is groot. Hij behoort tot de tweede generatie. Hele nieuwe gedachten zijn bij hem niet direct te vinden. Wel ordent hij allerlei dingen. Hij is van betekenis a. nadruk op de goddelijke autoriteit van de Bijbel. b. de Heilige Geest die door Zijn verborgen werking toepast. Persoonlijk verantwoordelijk voor God. c. de kerk als lichaam van Christus, de ambten zijn uit Christus maar de ambtsdragers komen uit de gemeente d. de betekenis van de kerkenraad en de ambten e. de tegenwoordigheid van Christus in bij de sacramenten f. de eigen verantwoordelijkheid van mensen in het maatschappelijke leven (afschaffing renteverbod, plaats van wetenschap, etc.). g. onderscheid tussen kerk en staat. Ieder hebben eigen verantwoordelijkheid. h. belang van liturgie en de zang van de gemeente i. instelling catechese en huisbezoek j. belang van goede scholing, vooral voor dienaren van het Woord.
 15. Tenslotte nog enkele citaten; a. **over zijn bekering:** *“Zo is het gebeurd dat ik, weggeroepen van de studie van de filosofie, ertoe gebracht werd om de*

wetten te bestuderen. In gehoorzaamheid aan de wil van mijn vader heb ik getracht om trouw dat werk te doen; God echter heeft door de verborgen teugel van zijn voorzienigheid de loop van mijn leven omgebogen. In het begin, toen ik nog hardnekkig overgeleverd was aan de bijgelovigheden van het pausdom en het buitengewoon moeilijk was om mij uit de diepe modderpoel te trekken, heeft Hij mijn hart, dat gezien mijn leeftijd zeer hardnekkig was, door een onverwachte ommekeer ('subita conversio') gedwongen tot leerzaamheid ('docilitas'). Op deze wijze vertrouwd geraakt met enige smaak van ware vroomheid ben ik in ijver ontbrand om daarin dusdanig te vorderen dat ik de overige studies, hoewel ik die niet liet varen, toch minder vurig naliep. En ik was zeer verbaasd dat voordat er een jaar voorbij was, allen die enig verlangen hadden naar de zuivere leer zich tot mij richtten, om te leren hoewel ik zelf nog slechts een beginneling was¹. b. **zijn brief aan Frans I:** "Maar toen ik tot het inzicht kwam, dat de razernij van sommige boosaardige mensen in Uw koninkrijk zulk een kracht gekregen had, dat daar voor de gezonde leer geen plaats is, scheen het mij toe, dat het de moeite zou lonen, wanneer ik tegelijkertijd aan hen onderwijzing schonk en mijn belijdenis onder Uw ogen bracht, opdat Gij daaruit kunt leren kennen, welke de leer is, tegen welke met zo grote waanzin ontvlammen die woedende lieden, die tegenwoordig met vuur en zwaard Uw koninkrijk in onrust brengen. Immers ik zal niet schromen te erkennen, dat ik in dit werk ongeveer de hoofdsom van die leer vervat heb, van welke zij luide roepen, dat ze met de kerker, verbanning, vogelvrijverklaring en vuur gestraft moet worden, en dat ze te land en ter zee behoort uitgeroeid te worden" (brief aan Frans I). c. **zijn levenseinde:** "U heeft veel zwakheden van mij te verdragen gehad. Ja alles wat ik gedaan heb, heeft niets te betekenen. De kwaadwilligen zullen van dit woord wel gebruik weten te maken, maar ik zeg het nog eens, dat alles wat ik gedaan heb niets waard is en dat ik een ellendig schepsel ben. Maar ik durf te zeggen, dat ik het goede heb gewild. Dat mij ondeugden me altijd mishaald hebben en dat de wortel van de vreze Gods in mijn hart is geweest. U kunt wel zeggen dat de wil goed is geweest, en ik vraag u, dat u het kwaad wil vergeven²".

Ds. W. Visscher
September 2009

¹ Geciteerd uit: Van 't Spijker, Johannes Calvijn, zijn leven, zijn werk, pag. 47

² Balke, pag. 313